

राज्यातील लाभ, आर्थिक सहाय्य आणि सेवा यांचे वितरण करण्यासाठी थेट लाभ हस्तांतरण (महा डीबीटी) प्रणाली ही एकमेव राज्यस्तरीय प्रणाली - वितरणाची कार्यपध्दती.

महाराष्ट्र शासन
सामान्य प्रशासन विभाग (मातं)
शासन निर्णय क्र. साप्रवि-मातंस- २०१८/ प्र.क्र.१३८/से-१/३९
मंत्रालय, मुंबई-४०० ०३२
दिनांक - १२ ऑक्टोबर, २०१८.

प्रस्तावना :

राज्यातील नागरीकांना लाभ, आर्थिक सहाय्य आणि सेवा उपलब्ध करून देण्यासाठी महाराष्ट्र शासनाच्या अनेक कल्याणकारी योजना आहेत. या योजनांमधील अनेक योजना पात्र अर्जदारांना आर्थिक लाभ अदा करतात. शासनाने थेट लाभ हस्तांतरण प्रणाली, लाभार्थ्यांच्या बँक खात्यात लाभ इलेक्ट्रॉनिक्स पध्दतीने, कमीतकमी स्तरात निधीचे वितरण, निश्चित कालमर्यादेत, जलदगतीने, अचूक लाभार्थी, बोगस आणि वारंवारता कमी करण्यासाठी शासनाने महा डीबीटी प्रणालीचा अवलंब केला आहे.

शासनाच्या विविध विभागांकडून देण्यात येणारे लाभ, आर्थिक सहाय्य आणि सेवा यांचे उद्देशीय व पात्र लाभार्थ्यांना वितरण राज्यस्तरीय एकात्मिक प्रणालीद्वारे करणे हा थेट लाभ हस्तांतरण (महा डीबीटी) प्रणालीचा प्राथमिक उद्देश व परिकल्पना आहे. लाभ किंवा सेवांचे हस्तांतरण इलेक्ट्रॉनिक पध्दतीने लाभार्थ्यांच्या आधार संलग्न (युनिक आयडी) बँक खात्यामध्ये हस्तांतरीत होणार आहे.

१. पहिल्या टप्प्यात ६ विभागांच्या ३९ शिष्यवृत्ती योजना राज्य डीबीटी आणि सेवा प्रणालीवर ऑन बोर्ड करण्यात आल्या असून, त्यामध्ये नोंदणी पात्रता तपासणी, अर्ज सादर करणे, छाननी आणि मान्यता, कोषागारात देयकाची निर्मिती आणि निधीचे वितरण, लाभार्थ्यांच्या बँक खात्यामध्ये जमा होणे या बाबी सक्षमित करण्यात आल्या आहेत.

६ विभाग खालील प्रमाणे आहेत :-

- सामाजिक न्याय व विशेष सहाय्य
- विजाभज, इमाव आणि विमाप्र कल्याण
- उच्च व तंत्रशिक्षण
- आदिवासी विकास
- शालेय शिक्षण व क्रिडा
- अल्प संख्यांक विकास

इतर विभागाकडून राबविण्यात येणाऱ्या योजना/ लाभ / अर्थसहाय्य हे नजिकच्याच कालावधीत प्रणालीवर घेण्यात येणार असून आणि त्याकरिता येथे विस्तृत केल्याप्रमाणेच कार्यपध्दती असेल.

२. उच्चस्तरीय समितीने मान्यता दिल्यानुसार महाराष्ट्र माहिती तंत्रज्ञान महामंडळ (महा आयटी) यांचेकडून महा डीबीटी आणि सेवा प्रणाली विकसित करण्यात येत आहे.

नागरीकांची माहिती उपलब्ध करून घेण्यासाठी व निधीचे वितरण व अंतिम प्रदान याकरिता महा डीबीटी प्रणालीने राज्य आणि केंद्राच्या अनेक एजन्सीस्/ प्राधिकरण/ संस्थांचे राज्यातील कोषागार व PFMS यांच्यासह एकात्मिककरण करण्यात आले आहे. उदा. UIDIA माध्यमिक व उच्च माध्यमिक मंडळ, जातवैधता समिती, लोकसेवा हक्क, फी नियामक प्राधिकरण, सरल. ही प्रणाली सिंगल साइन ऑन करण्याच्या परिकल्पनेने लाईव्ह डाटा शेअरींगच्या तांत्रिक क्षमतेसह तयार करण्यात आली आहे.

शासन निर्णय :-

ज्या नागरीक /अर्जदार यांना महा डीबीटी आणि सेवा प्रणाली अंतर्गत कल्याणकारी लाभ घ्यावयाचे आहेत, त्यांनी www.mahadbtmahait.gov.in या वर नोंदणी आणि स्वतःची माहिती (प्रोफाईल) तयार करावी. प्रणालीवर नोंदणी व माहिती तयार केल्यानंतर अर्जदाराला पात्रता आणि ज्या योजनेला पात्र आहे, त्या योजनांची तपासणी करता येईल आणि तो त्याच्याकरिता सर्वोत्कृष्ट ठरेल, अशा लाभाची निवड करू शकेल.

२. एकदा अर्ज सादर केल्यानंतर त्याची संस्था/ एजन्सी/ प्राधिकरण आणि विभाग यांच्यामार्फत बहुस्तरीय छाननी करण्यात येईल. अपु-या माहिती अथवा आवश्यक कागदपत्राअभावी अर्जदाराचा अर्ज छाननी स्तरावर परत पाठविण्याचा पर्याय प्रणालीवर उपलब्ध आहे. संस्था/ एजन्सी/ प्राधिकरण आणि विभाग यांच्यास्तरावर सर्व आवश्यक मान्यतांनंतर अर्ज देयक निर्मितीसाठी आणि तद्नंतर प्रदानासाठी अगेषित केला जाईन.

३. महाराष्ट्र डीबीटी प्रणाली चे Budget Estimation, Allocation & Monitoring System (BEAMS) या महाराष्ट्र शासनाच्या वित्त विभागाच्या प्रणालीशी एकात्मिकीकरण (integration) करण्यात आले आहे. BEAMS चे सुरळीतपणे एकात्मिकीकरण करण्यासाठी आणि कामाची पुनरावृत्ती होणार नाही, याकरिता सर्व विभागांनी महा डीबीटी प्रणालीद्वारे देयक सादर करतांना खालील प्रमाणे कार्यपध्दती अवलंबिणे आवश्यक आहे :-

(अ) महाराष्ट्र राज्य डीबीटी प्रणालीमध्ये योजना ओळखणे

(ब) प्रत्येक योजनेचा योजना कोड मिळविणे आणि कोषागाराशी प्रणालीशी मॅपिंग करणे

(क) योजनानिहाय आहरण व संवितरण अधिकारी ओळखणे आणि त्याची BEAMS वर नोंदणी करणे.

(ड) योजनानिहाय / विशिष्ट बँक खाती उघडणे.

(ई) कोषागार अधिका-याच्या मदतीने BEAMS वर योजनानिहाय/ विशिष्ट बँक खात्याची नोंदणी करणे. हे करण्याची आवश्यकता आहे, कारण, प्रत्येक आहरण व संवितरण अधिकाऱ्याला ड्रॉप डाऊन द्वारे योजनानिहाय विशिष्ट खाते निवडता येईल आणि निधीचे हस्तांतरण योग्य व निवडलेल्या योजनानिहाय विशिष्ट खात्यामध्ये करता येईल.

४. डीबीटी सेलच्या बैठकीत ठरल्याप्रमाणे डीबीटी पोर्टलवरील योजनांकरिता कोषागार देयकांची निर्मिती कोषागार नियमानुसार विहित आणि योग्य नमुन्यात करणे.

५. कोषागार नियमानुसार निर्मित देयके आणि कागद पत्रे कोषागाराकडे मान्यता आणि नोंदणी केलेल्या बँक खात्यामध्ये प्रदानासाठी सादर करण्यात यावीत.

६. आवश्यक प्रक्रिया मंजूरीनंतर विभागाकडून देयक प्राप्त झाल्यावर कोषागार अधिकाऱ्यांनी मान्य झालेली रक्कम BEAMS वर विभागाने नोंदणी केलेल्या योजनानिहाय विशिष्ट बँक खात्यावर हस्तांतरित करावी.

७. कोषागार अधिकारी देयकासोबत लाभार्थ्यांच्या यादीची मागणी करणार नाहीत. लेखा परिक्षणासाठी महालेखापाल, मुंबई आणि नागपूर यांना खालील नमूद बाबी डीबीटी पोर्टलवर उपलब्ध करून देण्यात आल्या आहेत, याची नोंद घेण्यात यावी:-

अ) महालेखापालांचे स्वतंत्र log in credentials असून, ज्यामध्ये त्यांना लाभार्थ्यांची यादी, देयक क्रमांक आणि व्हाऊचर क्रमांक त्यांना पहाता येवू शकेल.

ब) अहवाल/ देयक क्रमांक आणि व्हाऊचर क्रमांकानुसार लाभार्थ्यांची यादी “Download” करण्याची सुविधा महाडीबीटी पोर्टलवर उपलब्ध आहे.

क) आवश्यकतेनुसार महालेखापाल यांना अहवाल विहित नमुन्यात उपलब्ध करून देण्यात यावेत.

८. आहरण व संवितरण अधिकाऱ्यांला योजनानिहाय विशिष्ट बँक खात्यामध्ये निधी प्राप्त झाल्यावर आहरण व संवितरण अधिकाऱ्याने लवकरात लवकर तो निधी “Central Pool Account” मध्ये जमा करावा. जेणेकरून अर्जदार e- Voucher परत करून त्याला अर्जाप्रमाणे लाभाचे थेटपणे त्याच्या आधार संलग्न बँक खात्यामध्ये प्राप्त होईल, किंवा थेटपणे प्राधिकृत संस्था/ एजन्सी यांच्या खात्यामध्ये प्राप्त होईल.

९. अर्जदाराने एकदा Redeem चे बटण दाबल्यावर वितरण प्रक्रियेला सुरुवात होईल आणि संबंधित लाभार्थ्यांच्या किंवा प्राधिकृत संस्था/ एजन्सी यांच्या खात्यामध्ये PFMS द्वारे लाभाचे हस्तांतरण होईल. देयकाची नस्ती जी डीबीटी प्रणालीद्वारे PFMS वर पाठविण्यात आली असेल, त्यामध्ये प्रधान सचिव (मातं) यांनी त्यांच्या DSC द्वारे प्राधिकृत केल्याचा समावेश असणे आवश्यक आहे व ही नस्ती “Central Pool Account” मध्ये पाठविण्यात यावी. जेणेकरून बँकेला अंतिमतः प्राधिकृत केले असल्याबाबतची फेर पडताळणी करता येवू शकेल, आणि लाभार्थ्यांच्या खात्यावर लाभाचे हस्तांतरण होईल.

१० पात्र अर्जदारांशी संबंधित कोषागारात निर्मित झालेले देयक लाभार्थी नोंदणी प्रक्रियेद्वारे वैध आणि PFMS वर नोंदणीकृत करण्यात येईल. तदनंतर लाभार्थ्यांचा PFMS वर विहित करण्यात आलेल्या तपशीलाची वैधता आणि नोंदणी करण्यात येईल. असफल/ अपयशी प्रकरणांचा ताळमेळ व हाताळणी महा डीबीटी पोर्टलद्वारे करण्यात येईल. विद्यार्थ्यांना असफलतेची कारणे पाठविण्यात येतील आणि दुरुस्तीनंतर अर्जदाराचा तपशील पुन्हा PFMS कडे वैधता व नोंदणीकरिता पाठविण्यात येईल. वैधता आणि नोंदणी प्राथमिकरित्या अर्जदाराच्या बँक तपशील (आधार संलग्न खाते) वैध आणि कार्यरत असल्याची खातरजमा करण्याकरिता आणि भविष्यातील प्रदानां करिता आहेत.

हा शासन निर्णय वित्त विभागाच्या सहमतीने निर्गमित करण्यात आला आहे.

सदर शासन निर्णय महाराष्ट्र शासनाच्या www.maharashtra.gov.in या संकेतस्थळावर उपलब्ध करण्यात आला असून, त्याचा संगणक संकेतांक क्र. २०१८१०१६१८५७२८८७११ असा आहे. हा शासन निर्णय डिजीटल स्वाक्षरीने साक्षांकित करण्यात आला आहे.

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नांवाने,

(एस व्ही आर श्रीनिवास, भाप्रसे)

प्रधान सचिव (मातं)

प्रति,

१. मा. राज्यपालांचे सचिव
२. मा. मुख्यमंत्र्यांचे अतिरिक्त मुख्य सचिव
३. सर्व मंत्री/ राज्यमंत्री यांचे वैयक्तिक सचिव
४. मा मुख्य सचिव
५. सर्व अतिरिक्त मुख्य सचिव/ प्रधान सचिव/ सचिव
६. रजिष्ट्रार, मा. उच्च न्यायालय (मूळ साईड), मुंबई
७. रजिष्ट्रार, मा. उच्च न्यायालय (अपील साईड), मुंबई
८. रजिष्ट्रार, लोक आयुक्त/ उप लोकआयुक्त, महाराष्ट्र राज्य, मुंबई
९. सचिव, महाराष्ट्र लोकसेवा आयोग, मुंबई
१०. सचिव, महाराष्ट्र विधानमंडळ सचिवालय, मुंबई
११. महालेखापाल (ए अॅण्ड ई), महाराष्ट्र राज्य, मुंबई
१२. महालेखापाल (ए अॅण्ड ई), महाराष्ट्र राज्य, नागपूर
१३. महालेखापाल (लेखापरीक्षा), महाराष्ट्र राज्य, मुंबई
१४. महालेखापाल (लेखापरीक्षा), महाराष्ट्र राज्य, नागपूर
१५. वेतन व लेखा अधिकारी, मुंबई
१६. निवासी लेखा अधिकारी, मुंबई
१७. पोलीस महानिरीक्षक, मुंबई
१८. पोलीसणंचे सर्व आयुक्त,
१९. सर्व विभागीय आयुक्त
२०. सर्व महापालिका आयुक्त
२१. सर्व जिल्हाधिकारी
२२. जिल्हा परिषद/ नगर पालिकेचे सर्व मुख्य कार्यकारी अधिकारी
२३. सर्व मंत्रालयीन विभाग
२४. सर्व विभाग प्रमुख आणि कार्यालय प्रमुख, महाराष्ट्र
२५. निवड नस्ती.